

KAS SLYPI UŽ PATYČIŲ?

Patyčios – agresyvaus elgesio forma, neigiamai veikianti akademinį, socialinį, emocinį ir psichologinį vystymąsi. Patyčios yra svarbi problema, ypač vaikystėje ir paauglystėje. Patyčios įvardijamos kaip pasikartojantis, tyčinis ir žalingas vieno ar kelių asmenų elgesys prieš silpnesnius asmenis.

Patyčiomis vadinamas elgesys, kai vaikai žemina, skaudina vieni kitus. Besityčiojantis gali juoktis arba grubiai gestikuluoti prieš kitus vaikus, grasinti, žeminti, gėdinti, seksualiai priekabiauti. Spjaudyti, parklupdyti, mušti, stumdyti, spardyti, meluoti, gąsdinti, kad sukeltų nerimą. Toks asmuo gali muštis, atiminėti pinigus, atiminėti kuprinę, sąsiuvinį ar kitus daiktus. Siuntinėti erzinančias žinutes ar laiškus.

Vaikai, kurie tyčiojasi iš kitų, gali būti patys įvairiausi – kaip ir tie vaikai, kurie tampa patyčių aukomis. Vaikai, kurie tyčiojasi iš kitų, gali būti ir neturtingi, ir pasiturintys, gali būti ir vyresni, ir jaunesni, gali būti ir stiprūs, ir silpni, nes ne visuomet tyčiojasi tik labai stiprūs vaikai.

Dažna patyčių priežastis - žema vaiko savivertė. Patyčios, tai bandymas kompensuoti tą sunkų, negerą jausmą, kai jautiesi blogesnis už kitus. Žemos savivertės vaikui gali būti gyvybiškai svarbu nesijausti paskutiniu blogų vaikų eilėje ir jis gali imti dėti pastangas agresyviai kažką pažeminti.

Kartais patyčios gali atrodyti panašios į draugų pajuokavimus ar draugiškus „patraukimus per dantį“. Kas patyčias skiria nuo pajuokavimo? Kai juokaujama – linksma būna abiem žmonėms. Tuo tarpu patyčių situacijoje linksma tik vienam vaikui – kitas tuo metu jaučiasi labai įskaudintas.

KAS SLYPI UŽ PATYČIŲ?

Priežastys, kodėl žmonės tyčiojasi, labai įvairios:

- *nori dominuoti tarp kitų ir taip pagerinti savo socialinę padėtį,*
- *turi žemą savigarbą ir nori pasijusti geriau,*
- *pykčio, nusivylimo ar pavydo jausmas,*
- *pats būdamas patyčių auka tyčiojasi iš kitų bandydamas šitaip „atsilyginti“,*
- *nesugeba pripažinti savo elgesio kaip problemos.*

Kai kurie vaikai, kurie tyčiojasi, tiesiog mėgaujasi tuo, ką daro. Kitiems paprasčiausiai patinka konfliktai ir agresija. Kai kurie patyčių atvejai gali būti pasakyti ir neapgalvotai, nenorint įskaudinti. Kai kurie besityčiojantys asmenys gali būti emociškai apleisti, patys patiriantys patyčias, prievartą ar smurtą. Tas, kuris patiria patyčias vienoje situacijoje, gali būti besityčiojantis kitoje situacijoje. Besityčiojantys vaikai trokšta galios ir dėmesio. Nori jaustis dominuojantys. Jie mato silpnesnius vaikus kaip savo tikslo pasiekimą ir nepripažįsta savo veiksmų pasekmių.

Ištraukos iš vaikų diskusijų. Vaikai tyčiojasi, nes:

- *„Vaikai tyčiojasi iš kitų, nes nori pasirodyti kieti prieš kitus... arba tiesiog turi kompleksų ir kad juos paslėptų, susiranda silpnesnį ir jį puola... jis tada jaučiasi geresnis ir stipresnis...“*
- *„Aš manau, kad jie taip elgiasi todėl, kad nori pasirodyti protingesni, bet taip nėra. Jie kaip tik parodo savo silpnumą, nes nemoka bendrauti su kitais.“*
- *„Manau, kad jiems trūksta dėmesio, tiesiog pasityčiodami iš silpnesnio jie gauna iš aplinkinių dėmesio...“*

KAS SLYPI UŽ PATYČIŲ?

Ar patyčios gali būti susijusios su šeimos gyvenimu? Taip, gali. Tyčiojimas gali būti išmoktas elgesys, kurio galima ir NEIŠMOKTI. Labai dažnai tyčiojasi tie vaikai, kurie tokio elgesio išmoksta namų aplinkoje.

Štai keletas namų aplinkos ypatybių, kurios daug dažniau pastebimos tarp jaunimo, kurie tyčiojasi iš kitų, palyginti su tais, kurie to nedaro. Tyrimai rodo, kad įsikišus ir siekiant užkirsti kelią šiems rizikos veiksniams, sumažėja patyčios ir kitų rūšių jaunimo smurtas:

- šiltų santykių tarp tėvų ir vaikų trūkumas, tėvų nesidomėjimas, elgesys su vaikais kaip su priešais arba toks elgesys lyg jie nebūtų mėgstami,
- griežta drausmė - gėdinimas, įžeidimas, šaukimas ar keiksmazodžiai, atstūmimas, grasinimai, per didelis spaudimas vaikams dėl gerų pasiekimų mokykloje ar kitoje veikloje,
- namuose besityčiojantys broliai ir seserys,
- piktnaudžiavimas narkotikais ir alkoholiu,
- smurtas šeimoje.

Kalbėkitės su savo vaikais apie patyčias. Sakykite, savo vaikams, jog tikėtės, kad jie būs malonūs kitiems! Sakykite, savo vaikams, kad norite žinoti, jei kažkas iš jų tyčiojasi! Taip pat būtinai įsikiškite, jei matote, kad iš bet kurio vaiko yra tyčiojamasi!

Literatūra:

<https://www.healthdirect.gov.au/bullying#why>

<https://www.psychologytoday.com/us/blog/warning-signs-parents/201611/family-matters-when-it-comes-becoming-bully>

<https://www.bepatyciu.lt/vaikams/apie-patycias/kas-tyciojasi-ir-kodl>

R. Povilaitis, J.S. Jasiulionė, „Moku bendrauti be patyčių“, Vilnius, 2008

Parengė visuomenės sveikatos specialistė Dainora Petkutė-Damašauskienė el.p.: dainora.damasauskiene@sveikatos-biuras.lt